

[Moje cesta k přemýšlení o pravdě]

88-319 – 88-320

Pod vlivem filosofie Rádlovy jsem se začal zabývat povahou pravdy (nemohu zapomenout ani na význam setkání s Heideggerem a jeho *Wesen der Wahrheit* v r. 1947 v soukromém Patočkově semináři). Postupně mi vyvstávala před očima nutnost myslet pravdu jako skutečnost, která se docela základně liší ode všech skutečností, jimiž se filosofie a věda tradičně zabývají. Rádl se pokoušel to vyjádřit rozdílem mezi tím, co „jest“ a co „platí“, případně co „má být“. (Tehdy jsem se také pustil do čtení právních normativistů, zejména Engliše, ale byl jsem zklamán. To nešlo tím směrem, který jsem považoval za nutný a správný.) Přes Rádla jsem začal lépe rozumět Masarykovi, a našel jsem tam jisté náběhy, které mi zase Rádla ukázaly v novém kontextu a ještě dále mi ho přiblížily. Pak jsem se stále více dostával krok za krokem k chápání rozhodujícího časového aspektu každé „skutečné skutečnosti“, totiž budoucnosti. Pokoušel jsem se přijít problému na kloub přes filosofii uměleckého díla; dodnes mám za to, že od umění se filosofie nejen má čemu učit, ale že v pokusech o reflexi umění má filosofie v naší době snad jedinou nebo přinejmenším tu nejlepší šanci najít cestu ven z krize tzv. metafyziky. V diskusích v ekumenickém semináři v Jirchářích jsem si poprvé vyjasnil nutnost najít nový, efektivní způsob myšlení skutečnosti, kterou nelze chápat jako předmět. Několik přednášek, ostré polemiky, článků, který po jistých potížích vyšel až 1969 v *Podobách II*, a pak už se to stalo trvalým tématem přemýšlení, i když k novým pokusům o formulaci celkovější a systematičtější docházelo jen sporadicky. Hledal jsem spřízněné myslitele, ale všude jsem nacházel jen náběhy, ale žádné kroky, směřující ke konstituci něčeho nového.

Nesnáze spojené s výzkumem možné nové cesty spočívaly a) v nedostatku předchozích výzkumů a v jejich neuspokojivosti – nenašel jsem nic, co by vytyčilo myšlenku a stanovilo hlavní problémy i úkoly; b) neměl jsem vlastně nikdy dost možností zabývat se problémem soustavně a nepřetržitě; c) nenašel jsem spřízněné myslitele ve své blízkém okolí, s nimiž bych mohl věc prodiskutovávat – ani v Jirchářích jsem nenašel nezbytného partnera, ani Patočka neměl chuť o tom nějak blíže diskutovat, i když např. Večerka vysvětloval, že nejde o nesmysl (když se toho Večerka dožadoval na pomoc proti mně); zejména však se nenašel nikdo, kdo by podnikl vážnější pokus o kritiku – bez kritiky každá myšlenka nejen propadá nebezpečí esoterismu a extravagantnosti, ale prostě slábne, vnitřně se vyčerpává, neboť je srážena nevhodným kulturním a duchovním kontextem, resp. jeho obecným nedostatkem, což je nevhodnost jen umocněná; d) znovu a znovu se ukazovalo a ukazuje, jak je celkem dost inteligentních myslitelů, kteří dovedou žít z toho, že mají přístup k literatuře (větší a lepší než ti druzí – ať už díky přísunu knih a článků, nebo zejména díky schopnosti číst v cizích jazycích, což neobyčejně jedny zvýhodňuje a jiné znevýhodňuje), ale jak je málo těch, kdo jsou schopni na základě svých vědomostí a své vlastní výzkumné práce posuzovat a rozhodnout o kvalitách něčeho nového, aniž by se mohli opřít o nějakou již provedenou kritiku. U nás umíme jen chválit, pozitivně oceňovat nebo odmítat, ale kritická analýza téměř neexistuje. To je ovšem jen jedna zvlášť výrazná stránka obecnějšího manka, že neexistuje ani zkušenost s dialogem ani potřeba dialogu – dokonce snad někde v hloubce lze zahlédnout i děs z dialogu, ze střetu názorů a z kritiky – a nevraživost vůči kritice.

28. II. 88